

KULTURHISTORISK
MUSEUM
UNIVERSITETET I OSLO
FORNMINNESEKSJONEN

Postboks 6762,
St. Olavs Plass
0130 Oslo

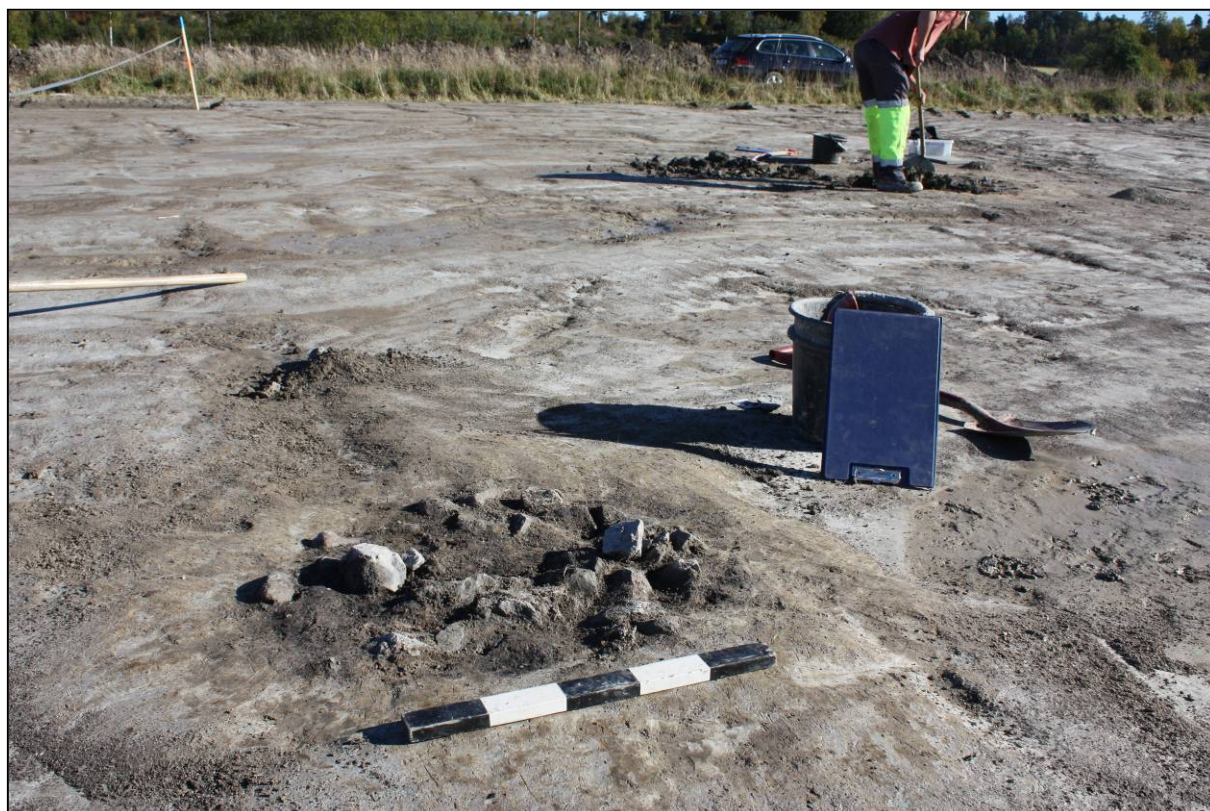
RAPPORT

ARKEOLOGISK UTGRAVNING

Kokegroper

Enger søndre, 75/3
ASKIM, ØSTFOLD

FELTLEDER: Annette Solberg
PROSJEKTLEDER: Jes Martens

Oslo 2011

**KULTURHISTORISK
MUSEUM
UNIVERSITETET
I OSLO**

Gårds-/ bruksnavn Enger søndre	G.nr./ b.nr. 75/3
Kommune Askim	Fylke Østfold
Saksnavn Rv115 Vamma	Kulturminnetype Kokegroper
Saksnummer (arkivnr. Kulturhistorisk museum) 08/2417	Tiltakskode/ prosjektkode 765099
Eier/ bruker, adresse Hans Kopp, Bakkerudveien 7, 1163 Oslo	Tiltakshaver Statens vegvesen, Region Øst
Tidsrom for utgravning 6. -29. september 2010	M 711-kart/ UTM-koordinater/ Kartdatum UTM 33 N: 6607870 Ø: 282950
ØK-kart NGO N5	ØK-koordinater CR037-5-4
A-nr. 2011/42	C-nr. 57737
ID-nr (Askeladden) 105186	Negativnr. (Kulturhistorisk museum) Cf34379
Rapport ved: Jes Martens & Annette Solberg	Dato: 8. februar 2012
Saksbehandler: Per Oscar Nybruget	Prosjektleder: Jes Martens

SAMMENDRAG

Østfold fylkeskommune gjennomførte i høsten 2006 registrering av ny trase for Rv115. Det ble påvist et forhistorisk aktivitetsområde med graver og boplassspor S for Engerveien og et mindre antall kokegroper og noen mulige stolpehull N for Engerveien. Hovedaktivitetsområdet ble regulert til bevaring, mens det ble dispensert for kulturminnene nord for veien med vilkår om arkeologisk undersøkelse.

Kulturhistorisk museum gjennomførte en arkeologisk undersøkelse av de frigitte kulturminner i perioden 6. – 29. september 2010. Det ble avdekket knap 3400 m² hvor ved det fremkom 8 forhistoriske kokegroper. Kokegropene var generelt dårlig bevart på grunn av hård pløying. 6 av gropene ligger relativt samlet innen for et mindre område i nord, mens to groper ligger ganske nær grensen til området regulert til bevaring. 6 kullprøver ble sendt til vedartsbestemmelse og datering. Vedartsanalysene viste at bjørk er brukt som brensel i alle kokegropene selv om det forekommer et lite innslag av eik i en av kokegropene. Alle gropene ble datert til eldre førromersk jernalder. Keramikken fra det bevarte området kan derimot dateres til romertid-folkevandringstid.

INNHold

1. BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN	3
2. DELTAGERE, TIDSRØM	3
3. FORMIDLING	4
4. LANDSKAPET - FUNN OG FORNMINNER.....	7
5. UTGRAVNINGEN	7
5.1 Problemstillinger – prioriteringer	7
5.2 Utgravningsmetode.....	8
5.3 Utgravningens forløp.....	8
5.4 Kildekritiske forhold	9
5.5 Utgravningen.....	10
5.5.1 Strukturer	10
5.5.2 Datering	12
5.5.3 Analyseresultater	13
5.6 Vurdering av utgravningsresultatene, tolkning og diskusjon.....	13
6. KONKLUSJON.....	14
7. LITTERATUR	15
8. VEDLEGG	16
8.1. Strukturliste	16
8.2. Funn.....	17
8.3. Prøver	17
8.4. Tegninger	18
8.5. Fotoliste.	19
8.6. Analyser	19
8.6.1 Enkel vedartsbestemmelse	19
8.6.2 Datering	20
Se separat ark i slutningen av dokumentet og kapittel 5.5.3, tabell 38.7. Kart	20
8.7. Kart.....	21
8.8. Arkivert originaldokumentasjon.....	23

FIGURER

FIGUR 1: Cf34379_2. OVERSIKT OVER FELTET FØR UTGRAVNING. BILDE TATT MOT N.	4
FIGUR 2: OVERSIKTSKART FOR Rv115 VAMMA. GIS APPLIKASJON: MAGNE SAMDAL	5
FIGUR 3: OVERSIKT OVER INNMÅLTE STRUKTURER PÅ ENGER SØNDRE. GIS APPLIKASJON: MAGNE SAMDAL	6
FIGUR 4: Cf34379_3. FLATEAVDEKKING PÅ ENGER SØNDRE. BILDE TATT MOT NNV.	8
FIGUR 5: Cf34379_15. DOKUMENTASJON OG SNITTING AV KOKEGROPER. BILDE TATT MOT Ø.	9
FIGUR 6: Cf34379_5. OVERSIKT OVER FELTET SV FOR ENGERVEIEN. BILDE TATT MOT VNV.	10
FIGUR 7: Cf34379_14. KOKEGROP S10 I PLAN. BILDE TATT MOT NØ. FOTO: ANNETTE SOLBERG	11
FIGUR 8: Cf34379_18. KOKEGROP S10 I PROFIL. BILDE TATT MOT NØ. FOTO: ANNETTE SOLBERG	11
FIGUR 9: OVERSIKT OVER STØRSTE KONSENTRASJON MED KOKEGROPER S FOR ENGERVEIEN.	21
FIGUR 10: OVERSIKT OVER KOKEGROPER OG AVSKREVETE STRUKTURER LANGS ENGERVEIEN MOT HOVEDBYGNINGEN. GIS APPLIKASJON: MAGNE SAMDAL	22

TABELLER

TABELL 1: OVERSIKT OVER DE FORHISTORISKE ANLEGG PÅ ENGER SØNDRE.....	10
TABELL 2: VEDARTSBESTEMMELSE AV HELGE I. HØEG.....	13
TABELL 3: OVERSIKT OVER ANALYSERTE KULLPRØVER FRA UTGRAVNINGEN.	13

RAPPORT FRA ARKEOLOGISK UTGRAVNING

ENGER SØNDRE, GNR.75/3, ASKIM KOMMUNE, ØSTFOLD FYLKE

AV JES MARTENS & ANNETTE SOLBERG

1. BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN

På foranledning av forslag til Reguleringsplan for ny RV115 fra Vamma til Ringnesdalen gjennomførte Østfold fylkeskommune i perioden 10. oktober – 15. november 2006 registrering av traseen og sikringssonen til det planlagte veiforløp (Csisar 2007). Ved hjelp av maskinell sjakting ble det åpnet i alt 65 sjakter innenfor planområdet. På gården Enger søndre 75/3 ble det herved påvist et automatisk fredet kulturminne i form bosetningsspor og mulige graver (Id. 105186). Hovedparten av strukturene lå sør for Engerveien, og da dette området lå uten for selve tiltaksområdet ble det regulert til bevaring. Innenfor tiltaksområdet ble det i umiddelbar nærhet til det bevaringsregulerte kulturminnet registrert enkelte kokegroper og stolpehull.

Østfold fylkeskommune anbefalte i brev av 19. januar 2008 til Riksantikvaren at det ble fattet vedtak om dispensasjon for de av tiltaket berørte deler av Id.105186. I brev av 3. april 2008 støttet Kulturhistorisk museum fylkeskommunens tilrådning og vedla forslag til prosjektplan for en eventuell undersøkelse av det berørte kulturminne. Riksantikvaren innvilget i brev av 7. april 2008 dispensasjon i henhold til Kultuminneloven §8,4. ledd for automatisk fredete kulturminner.

Østfold fylkeskommune videresendte i brev av 20. november 2009 tiltakshaver, Statens vegvesens ønske om realisering av vedtatt reguleringsplan. I brev av 15. januar 2010 fremla Kulturhistorisk museum revidert budsjett og prosjektplan for arkeologisk utgravning for deler av Id. 105186. Riksantikvaren vedtok prosjektplan og budsjett i brev av 20. januar 2010.

Kulturhistorisk museum gjennomførte de arkeologiske undersøkelsene av Id.105186 i høsten 2010. Per Oscar Nybruget hadde på vegne av Kulturhistorisk museum utarbeidet prosjektplanen (Nybruget 2010), men på grunn av hans forestående pensionering ble ansvaret for gjennomføringen av prosjektet overført til Jes Martens. I tillegg fikk feltleder annet jobb før rapporten var avsluttet. Dette arbeid ble derfor fullført av prosjektleder.

2. DELTAGERE, TIDSROM

Undersøkelsen fant sted i tidsrommet 6. september – 29. september 2010, og det ble til sammen utført 20 dagsverk på lokalitetene. Utgravningen ble utført i kombinasjon med E18 Melleby-Askim grense, og deler av mannskapet vekslet mellom prosjektene (jf. Solberg 2011).

Navn	Stilling	Periode	Dagsverk
Jes Martens	Prosjektleder	flere besøk	
Annette Solberg	Utgravningsleder	6. sept. – 29. okt.	4
Tom Baefverfeldt	Assisterende feltleder	6. sept. – 15. okt.	9
Guro Koksvik Lund	Feltstassistent	6. sept. – 29. okt.	1
Anna McLoughlin	Feltstassistent	6. sept. – 15. okt.	6
Sum			20
Magne Samdal	Innmåling		0,5
Rune Høyby	Metallsøk	6. sept.	0,5
Anders Jaavald	Maskinfører	6. sept. – 16. sept.	

Værforholdene varierte mye i perioden undersøkelsene fant sted. Med unntak av enkelte kraftige regnbyger, var perioden 6. til 29. september preget av oppholdsvær med sol og sterk vind.

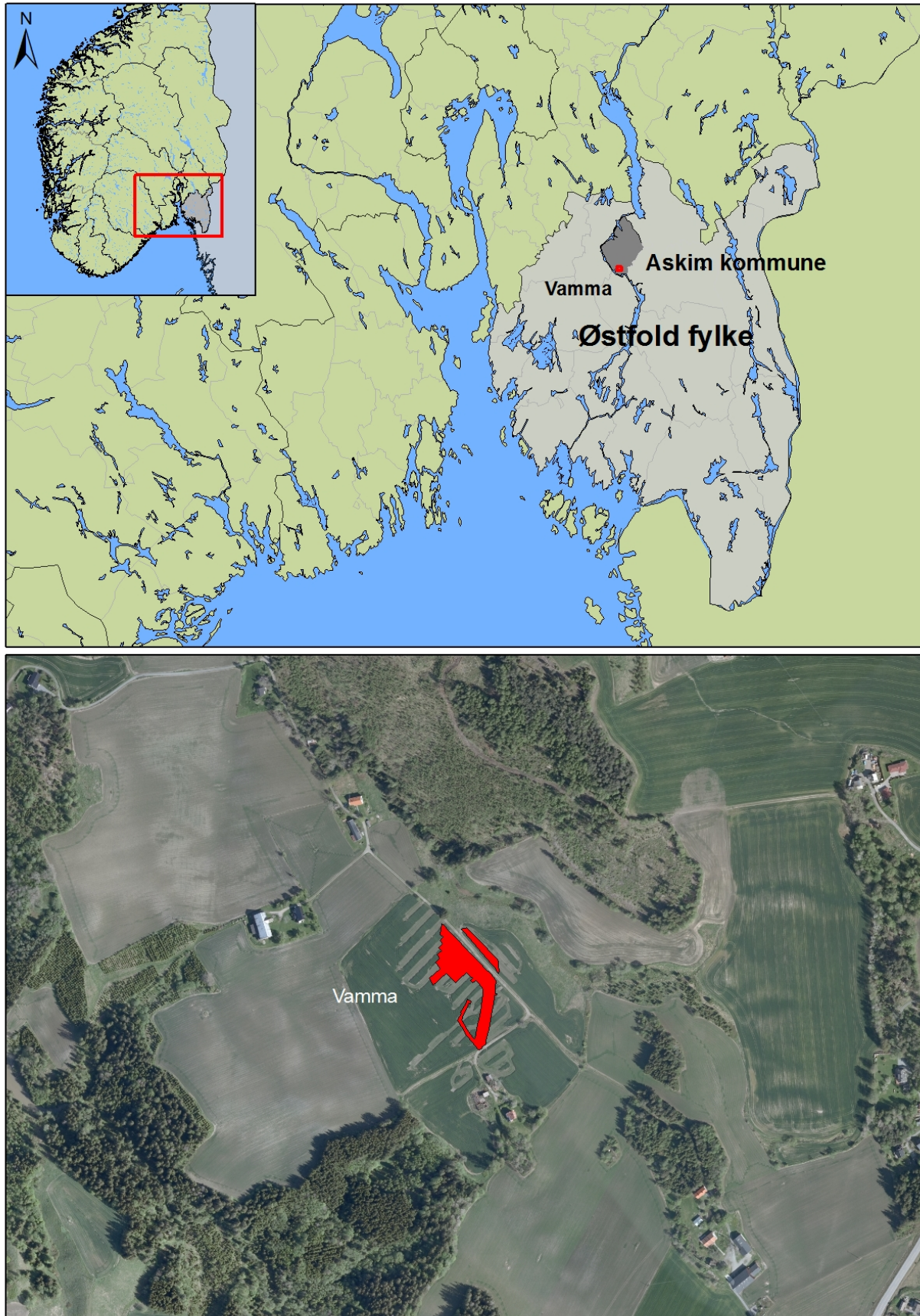
3. FORMIDLING

Det undersøkte området lå i et område hvor få ferdes, så det var svært få besøkende innom foruten naboen. De besøkende fikk en orientering av assisterende feltleder.

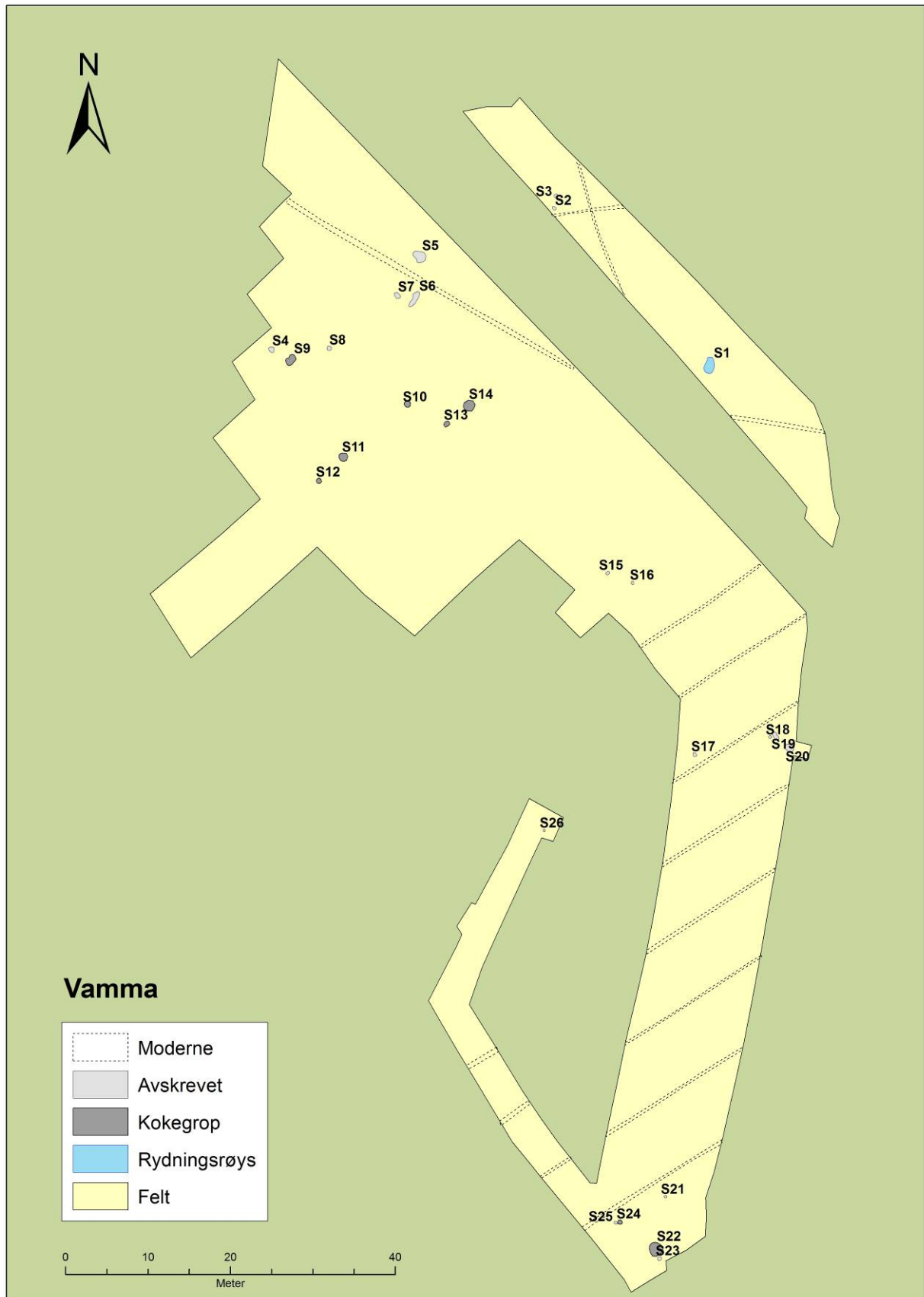
Figur 1: Cf34379_2. Oversikt over feltet før utgravning. Bilde tatt mot N.

Foto: Tom Baefverfeldt

Figur 2: Oversiktskart for Rv115 Vamma.

Gis applikasjon: Magne Samdal

Figur 3: Oversikt over innmålte strukturer på Enger søndre. Gis applikasjon: Magne Samdal

4. LANDSKAPET - FUNN OG FORNMINNER

Gården Enger søndre og de påviste automatisk fredete kulturminnene ligger i dyrket mark på en flate som heller mot Glomma og Engerbukta i vest. Enger søndre ligger på 100 m o.h., og området befant seg av den grunn under marin grense som i Østfold ligger på ca 190 m o.h. Undergrunnen på lokaliteten består derfor av marin leire. Undersøkellesområdet ligger i hovedsak på sørsiden av Engerveien med et mindre område nord for veien.

Den registrerte kulturminnelokaliteten på Enger søndre ligger hovedsakelig sør for Engerveien og vil ikke bli berørt av det aktuelle tiltaket. Denne delen av kulturminnet hvor det ble påvist mulige flatmarksgraver, bosetningsspor og gjort funn av keramikkskår ble derfor regulert til bevaring. På den utgravde delen det registreerte kulturminnet konsentrerte strukturene seg til den nordlige delen av feltet, mens bare to ble funnet nær grensen til den bevaringsregulerte del.

Gården Enger er nevnt første gang i skriftlige kilder i brev av 17. juli 1562. Navnet Enger er i følge Rygh utledet fra Engjar, flertallsformen for eng (Rygh 1897-1936). Både navnet og de skriftlige dokumenter antyder dermed at det er tale om en relativt nyetablert gård. På gården er det imidlertid registrert en gravhaug (Id.117678) 150 m øst for undersøkellesområdet. I tillegg er det registrert et gravminne (Id.29949) på gården Skjørten søndre 250 m nordøst for lokaliteten. Videre ligger det en rekke gravfelt og enkeltstående gravhauger (Id.39451, Id.49502, Id.68882, Id.29450, Id.10070, Id.39453, Id.39451, Id.49502, Id.68882, Id.29450) fra jernalder i nærområdet. Området her dermed en større kulturhistorisk tidsdybde enn navnet tilsir.

5. UTGRAVNINGEN

5.1 PROBLEMSTILLINGER – PRIORITERINGER

I prosjektplanen ble de ved registreringen påviste strukturer tolket som spor etter forhistorisk bebyggelse. Det er aldri foretatt undersøkelser av bosetningsspor av denne typen i denne delen av Askim kommune tidligere. Derfor var det ganske basale problemstillinger som sto i fokus i prosjektplanen (Nybruget 2010):

- Identifikasjon av hus
- Belyse dene eventuelle gårdens organisering og avgrensning
- Belyse gården økonomi og status.
- Belyse bebyggelsens varighet og utvikling

Nybruget vurderte imidlertid sjansen for å påvise hus som noe usikker. Likevel anså han at lokaliteten hadde et potensial i forhold til dokumentasjon av gårdsnære aktiviteter (Nybruget 2010).

I forbindelse med større og mindre arkeologiske undersøkelser i Østfold det siste 10 året er det gravd ut en rekke forhistoriske hus (se oversikter i Martens 2004; 2007; Bårdseth 2008). I Askim ble det tidligere i 2010 for første gang undersøkt et forhistorisk hus på Askim prestegård (Bukkemoen 2011). Undersøkelser av forhistoriske boplasser er et av satsningsområdene til Kulturhistorisk museum hvor det er utarbeidet et faglig program (Martens 2004).

5.2 UTGRAVNINGSMETODE

Det aktuelle området ble flateavdekket ved hjelp av en 8 tonns gravemaskin som etter hvert ble skiftet ut til en 20 tonns gravemaskin. Utskiftning av maskin var nødvendig for å øke kapasiteten på flateavdekkingen.

Figur 4: Cf34379_3. Flateavdekking på Enger søndre. Bilde tatt mot NNV.

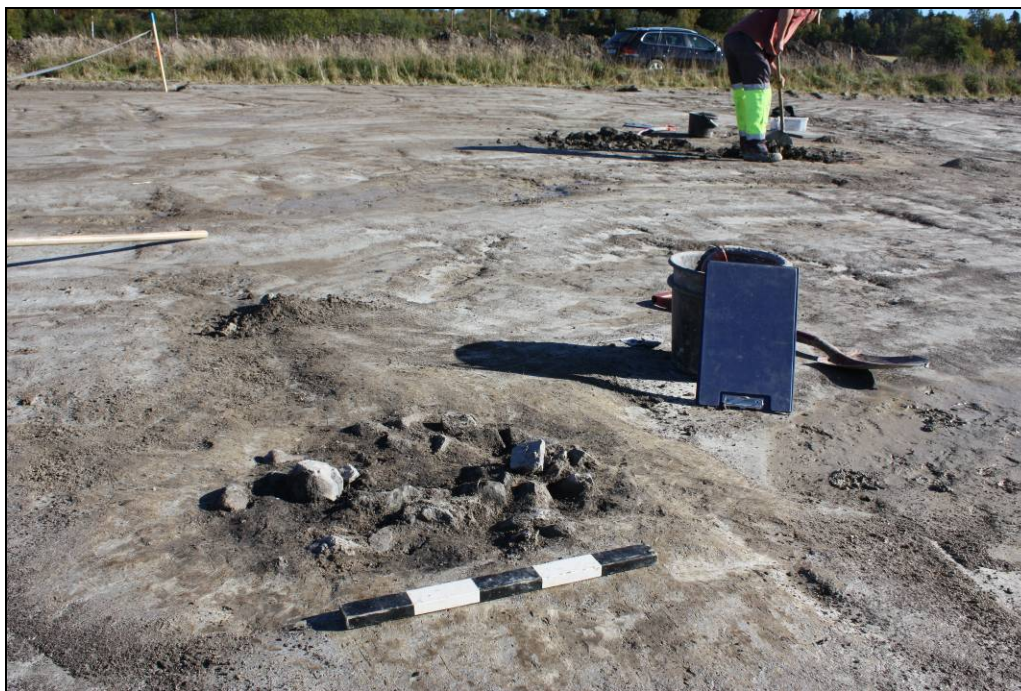
Foto: Tom Baefverfeldt

De fremkomne strukturer ble merket med S.nr. og målt inn digitalt ved hjelp av totalstasjon. Innmålingen ble utført av Magne Samdal fra Kulturhistorisk museum. Totalt ble 0,5 dagsverk anvendt til innmåling. Samtlige strukturer ble undersøkt og dokumentert i plan og profil med fotografi og tegning. Hver enkelt struktur ble snittet og beskrevet på eget strukturskjema, og det ble tatt ut kullprøver for radiologisk datering.

5.3 UTGRAVNINGENS FORLØP

Utgravningen på Enger søndre ble gjennomført parallelt med utgravningene på E18 Melleby-Askim grense. Annette Solberg hadde som utgravningsleder det overordnende ansvar for Rv115 Vamma, mens daglig ledelse ble varetatt av assisterende feltleder Tom Baefverfeldt. Undersøkelsene pågikk fra 6. til 14. september. Avsluttende undersøkelser og dokumentasjon av strukturer ble gjennomført 29. september av utgravningsleder, assisterende feltleder og feltassistent Guro Koksvik Lund.

Flateavdekkingen ble startet opp SV for Engerveien. Det ble åpnet et større område, hvor det ble avdekket 6 kokegroper. I de innledende dagene ble en gravmaskin på 8 tonn benyttet. Etter ønske fra assisterende feltleder ble det skaffet til veien en større maskin i løpet av første uka for å gjøre avdekkingen mer effektiv.

Figur 5: Cf34379_15. Dokumentasjon og snitting av kokegroper. Bilde tatt mot Ø.

Foto: Annette Solberg

Det ble foretatt en rekke søkesjakter for å gjenfinne strukturer registrert av Østfold fylkeskommune. Utover kokegroperne ble ingen av de mulige stolpehullene eller udefinerte nedgravninger gjenfunnet. Totalt ble det funnet 8 kokegroper, en moderne rydningsrøys og 17 fyllskifter som ble avskrevet som steinopptrekk og dyreganger.

I prosjektplanen ble undersøkelsen stipulert til 54 dagsverk, men da resultatene ikke sto mål med forventningene valgte prosjektleder å skjære omfanget ned til 20 dagsverk, som primært ble anvendt til flateavdekking. Årsaken til at så relativt stort et område ble avdekket på tross av de magre resultater var at registreringen hadde antydnet at det kunne forekomme flatmarksgraver i området.

Totalt ble 11,75 dagsverk brukt til flateavdekking fordelt på 6 dager. Til sammen ble det avdekket ca 3370 m². 2 person gikk med maskin. Det ble følgelig avdekket i gjennomsnitt 562 m² pr. dag som utgjør 287 m² pr. dagsverk. Dette er et relativt høyt tall med tanke på at det var leirgrunn, men tallet må ses på bakgrunn av den lave forekomst av forhistoriske strukturer.

5.4 KILDEKRITISKE FORHOLD

Undergrunnen i området består av marinleire med jevnt tilsig av vann fra grunnen. Dette medførte problemer med å gjenfinne strukturer og holde feltet rensert for fotografering og liknende. I tillegg er matjordslaget svært grunt oer store deler av flaten. Dette har ført til at kun bunnen eller rester av kokegroper er bevart.

Figur 6: Cf34379_5. Oversikt over feltet SV for Engerveien. Bilde tatt mot VNV.

Foto: Tom Baefverfeldt

5.5 UTGRAVNINGEN

Undergrunnen består av brungrå leire og matjordslaget varierer fra 20 – 50 cm. Matjordslaget er tynnere på høyden mot Engerveien.

5.5.1 STRUKTURER

Det ble til sammen nummerert og målt inn 26 strukturer. 8 av disse var forhistoriske og ble tolket som rester av kokegrop. 17 strukturer kunne etter opprensing avskrives som matjordsrester, steinopptrekk eller naturlige fenomener. I tillegg ble en røys N for Engerveien tolket som en moderne rydningsrøys.

S-nr.	Tolkning	Form	Dybde	Lengde	Bredde	Skjørbrant stein	Farge
S9	kokegrop	Ujevn	0	120	86		Lysgrå
S10	kokegrop	Rund	12	80	68	5 liter	Mørkbrun
S11	kokegrop	Oval	19	120	111	7 liter	Mørkbrun
S12	kokegrop	Rund	6	60	60	1 liter	Brun
S13	kokegrop	-	-	-	-	-	-
S14	kokegrop	Oval	9	140	89	7 liter	Gråbrun
S22	kokegrop	Oval	14	246	151	20 liter	Brungrå
S24	kokegrop	Oval	5	63	48	0,5 liter	Mørkgrå

Tabell 1: Oversikt over de forhistoriske anlegg på Enger søndre

Figur 7: Cf34379_14. Kokegrop S10 i plan. Bilde tatt mot NØ. Foto: Annette Solberg

Figur 8: Cf34379_18. Kokegrop S10 i profil. Bilde tatt mot NØ. Foto: Annette Solberg

Kokegropene lå alle på feltet SV for Engerveien, 6 ganske godt samlet innen for et 20x15m stort område nordlig i det avdekkede området, mens 2 lå knapt 100 m lengre sør, nær grensen til den del av kulturminnelokaliteten som er regulert til bevaring.

Kokegropene ble først dokumentert i plan, og deretter snittet for dokumentasjon av profilen. S14 var imidlertid så nedslidt at den kun fremsto som en tynn rest av kullblannet masse som det ikke ga mening å dokumentere med profiltegning. Alle kokegropene var for øvrig svært skadet av avpløying.

Kokegropenes bevarte dybde var i gjennomsnitt 9,3 cm, dimensjonene i plan 118,4 cm lange og 87,6 cm brede. Morfologisk sett var gropene temmelig amorfe, fire kunne beskrives som mer eller mindre runde, S14 var nærmest oval, S22 amorf. Formene kan være et resultat av bevaringstilstanden. Fyllmassene varierte fra lysgrå til mørkbrun kull- og humusholdig leire. Det var generelt lite skjørbrent stein bevart i gropene.

5.5.2 DATERING

Under registreringen ble det gjort flere funn av keramikk. Disse er registrert under C57737. Under utgravningen fremkom det ikke nye keramikklfunn, men det ble tatt kullprøver til ¹⁴C-datering av alle forhistoriske anlegg.

Til datering foreligger det den keramikken som ble funnet under registreringen (C57737/1-4) samt 6 ¹⁴C-dateringer – se under 5.5.3. Keramikken består av en liten håndfull uornamenterte sideskår som kan være vanskelige å datere nærmere. Ved et nøyere studium viser det seg imidlertid at Fnr 1 er et dårlig brent, grovmagret sideskår som smuldrer lett. Fnr 2 inneholder 4 skår av kraftig men velbrent keramikk av høy kvalitet. Fnr 3 inneholder to mindre, sterkt slidte sideskår, som allikevel er solide og gir inntrykk av god kvalitet. Fnr 5 svarer til 2 og 3. Mens Fnr 2, 3 og 5 altså stammer fra en tid med en høyt utviklet keramikproduksjon (romertid-folkevandringstid) kan fnr 1 stamme fra en tid med en mindre utviklet keramikteknologi. Keramikken gir dermed ikke noe entydig utsagn angående datering av lokaliteten, men antyder at det kan være flere faser på lokaliteten.

I motsetning hertil gir ¹⁴C-dateringene et unisont svar (se 5.5.3), da alle faller innen for en ganske kort tidsramme mellom BP 2195 og 2265, svarende til eldre førromersk jernalder. Dette står tilsynelatende i motsetning til dateringene oppnådd ved hjelp av keramikke. Dette kan forklares med at registreringen omfattet et større område enn utgravningen, og at romertidskeramikken kan knyttes til det aktivitetsområde som ble regulert til bevaring sør for det utgravde området. Kokegropene synes dermed å være eldre enn det sørligere beliggende boplassområde

5.5.3 ANALYSERESULTATER

Trekullsprøvene ble sendt til såkalt enkel vedartsbestemmelse hos Statsstipendiat Helge I. Høeg. Analysen viser at samtlige kokegropene inneholdt trekull av bjørk, mens kokegrop S22 også hadde et lite innslag av eik. Prøver av alle kullprøvene ble sendt til Nasjonallaboratoriet for radiologisk datering ved NTNU i Trondheim.

S-nr.	Type	KP	Vekt	Betula (bjørk)	Qercus (eik)
10	Kokegrop	2	2,2 g	14	1
11	Kokegrop	5	3,1 g	22	
12	Kokegrop	4	0,4 g	10	
14	Kokegrop	3	0,7 g	12	
22	Kokegrop	1	0,1 g	25	
24	Kokegrop	6	2,6 g	14	

Tabell 2: Vedartsbestemmelse av Helge I. Høeg

KP-nr.	Cnr	S-nr.	Kontekst	NTNU Lab.nr	Ukalibrert C14-dat.	Kalibrert C14-datering, (NTNU)
1	57737/5	22	kokegrop	TRa-2720	2265±30	BC 385-255
2	57737/6	10	kokegrop	TRa-2721	2205±30	BC 360-190
3	57737/7	14	kokegrop	TRa-2722	2195±30	BC 355-190
4	57737/8	12	kokegrop	TRa-2723	2210±30	BC 360-195
5	57737/9	11	kokegrop	TRa-2724	2225±30	BC 365-200
6	57737/10	24	kokegrop	TRa-2725	2210±30	BC 360-195

Tabell 3: Oversikt over analyserte kullprøver fra utgravningen.

Både før og etter kalibrering ligger dateringene tett samlet i den senere delen av eldre førromersk jernalder (se vedlagte kalibreringsgraf utført i Oxcal 4.1).

5.6 VURDERING AV UTGRAVNINGSRISULTATENE, TOLKNING OG DISKUSJON.

Kokegropene er etter hvert en av de oftest påviste fornminnetypene i Kulturhistorisk museums distrikt. De kan dukke opp i de fleste kontekster, på boplasser, på rene spesialiserte kokegropfelt, på gravplasser, i forbindelse med dyrkningsspor eller produksjonsplasser eller i utmark. Begrepet dekker over et flertall av strukturformer hvis fellestrekk det er at anlegget består av en nedgraving og oppfylt av varmpåvirket stein og kullblandet fylljord (Gustafson et al 2005). Ellers kan nedgravningens form være både rektangulær, oval eller rund, dimensjonene variere fra et tverrmål på 0,5 m til en lengde op over 2 m, fyllen kan være delt i klart definerte lag eller være sammenblandet, og dybde og tverrsnitt kan på tilsvarende måte variere.

På Enger søndre er kun bunnen på kokegropene bevart, det vil si kullaget og enkelte skjorbrente stein. Undersøkelsen av kokegropene gir kanskje lite informasjon i seg selv. Den kan imidlertid bidra til å gi noe informasjon om bruken av området generelt og bør ses i relasjon til de automatisk fredete kulturminnene (Id 105186) påvist syd for Engerveien ved Østfold fylkeskommunes registrering (Csisar 2007).

Fylkeskommunen registrerte her en rekke fornminner blant annet mulige flatmarksgraver, bosetningsspor i form av stolpehull og ildsteder, samt noe keramikk (C57737). Etter som området lå uten for tiltaksområdet og ble regulert til bevaring ble det ikke videre undersøkt ved denne anledning. Keramikken fra området besto av uornamenterte sideskår av god kvalitet, hvilket antyder en datering til romersk jernalder eller folkevandringstid.

Kokegropene som ble undersøkt ved denne undersøkelse kan imidlertid alle dateres til slutningen av eldre førromersk jernalder. Dette viser at bruken av området har en betydelig tidsdypde. Om det er tale om en kontinuerlig bruk eller en tilbakevenden etter en pause, kan ikke belyses med denne undersøkelse. I alle fall dokumenterer undersøkelsen at man både i eldre førromersk jernalder og i siste halvdel av eldre jernalder har funnet området attraktivt på tross av at den tunge leirjord.

6 av gropene lå samlet innen for et mindre 15x20 stort område og kan som sådan defineres som et spesialisert kokegropfelt (se Martens 2005, 37). Med dette menes en lokalitet som domineres av kokegroper og hvor kokegropene utgjør hovedaktiviteten. Som feltet er avdekket er det av den mindre av slagsen. Avgrensningen mot vest er ikke helt fastlagt da det bare er 5 m fra vestligste grop til feltgrense og gropene ligger noe spridd. Som feltet fremstår virker det imidlertid ganske avsluttet.

6. KONKLUSJON

Østfold fylkeskommune gjennomførte høsten 2006 en registrering av trase for ny Rv115 (Csisar 2007). Det ble påvist en forhistorisk lokalitet langs Engerveien på Gnr 75/3. De sentrale deler av denne ble regulert til bevaring, mens de mer perifere deler ble frigitt med vikår om arkeologisk undersøkelse. Keramikk funnet i det bevaringsregulerte området kan dateres til romersk jernalder-folkevandringstid.

Kulturhistorisk museum gjennomførte den arkeologiske undersøkelsen av det frigitte området i perioden 6. – 29. september 2010. Det ble avdekket i alt 3400 m², hvorved det fremkom 8 kokegroper. Kokegropene ble undersøkt og dokumentert i plan og profil. 6 kullprøver ble sendt til vedartsbestemmelse og datering. Vedartsanalysene viser at det er benyttet bjørk som brensel i alle kokegropene, mens en har et lite innslag av eik. Gropene ble ved hjelp av ¹⁴C-datering datert til eldre førromersk jernalder.

Kokegropene er dermed eldre enn det nærliggende boplass- og gravområdet som ble regulert til bevaring og dokumenterer en stor tidsdypde i bruken av området..

6 av gropene lå samlet innen for et mindre 15x20 stort område og kan som sådan defineres som et spesialisert kokegropfelt.

Jes Martens
Oslo 26/3 2012

7. LITTERATUR

Bukkemoen, G. B. 2011: *Arkeologisk utgravning. Askim prestegård 99/1, Askim, Østfold*. Upublisert utgravningsrapport, Fornminneseksjonen, Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo, Oslo.

Bårdseth, G. A. 2008: *E6 prosjektet Østfold, band 5. Evaluering – resultat*. Fornminneseksjonen, Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo, Oslo.

Csisar, T. 2007: *Kulturhistorisk registrering i Askim kommune, Rv115 Vamma – Rignesdalen*. Upublisert registreringsrapport, Regionalavdelingen, Østfold fylkeskommune, Sarpsborg.

Gustafson, L, Heibreen, T. & Martens, J. (red): *De gåtefulle kokegroper*, Varia 58, Fornminneseksjonen, Kulturhistorisk museum, Oslo

Gustafson, L. 2005: Om kokegroper i Norge. Forskningshistorie og eksempler. I Gustafson, L., Heibreen, H. & Martens, J. (red.): *De gåtefulle kokegroper*, Varia 58, Fornminneseksjonen, Kulturhistorisk museum, Oslo

Martens, J. 2004. *Jordbrugsbebyggelsen i Øst-Norge*. Utkast til faglig program for Kulturhistorisk museum. Sirkulert manuskript, Kulturhistorisk museum, Oslo.

Martens, J. 2005. Kogegruber i syd og nord – samme sag? I Gustafson, L, Heibreen, T. & Martens, J. (red): *De gåtefulle kokegroper*, Varia 58, Fornminneseksjonen, Kulturhistorisk museum, Oslo, 37-56.

Martens, J. 2007. Kjølberg søndre - en gård med kontinuitet tilbake til eldre jernalder?. I Ystgaard, I. & Heibreen, T. (red.): *Arkeologiske undersøkelser 2001-2002. Varia 62*, Kulturhistorisk museum, Fornminneseksjonen. Oslo, 89-109

Nybruget, P. O. 2010: *Prosjektplan for realisering av Reguleringsplan for ny Rv 115 fra Vamma til Ringnesdalen, Enger, 75/3, Askim, Østfold*. Upublisert prosjektplan. Topografisk arkiv, Kulturhistorisk museum.

Rygh, Oluf 1897-1936 : *Norske Gårdsnavn*
http://www.dokpro.uio.no/rygh_ng/rygh_felt.html

8. VEDLEGG**8.1. STRUKTURLISTE**

S-nr.	Type	Tolkning	Form	Dybde	Lengde	Bredde	Skjørbrent stein	Prøver
S1	Rydningrøys	Moderne						
S2	Avskrevet	Natur						
S3	Avskrevet	Natur						
S4	Avskrevet	Natur						
S5	Avskrevet	Natur						
S6	Avskrevet	Natur						
S7	Avskrevet	Natur						
S8	Avskrevet	Natur						
S9	Kokegrop	Rest av kokegrop	Ujevn		120	86		
S10	Kokegrop	Kokegrop	Oval	12	80	68	5 liter	KP2
S11	Kokegrop	Kokegrop	Oval	19	120	111	7 liter	KP5
S12	Kokegrop	Kokegrop	Rund	6	60	60	1 liter	KP4
S13	Kokegrop	Kokegrop						
S14	Kokegrop	Kokegrop	Oval	9	140	89	7 liter	KP3
S15	Avskrevet	Natur						
S16	Avskrevet	Natur						
S17	Avskrevet	Natur						
S18	Avskrevet	Natur						
S19	Avskrevet	Natur						
S20	Avskrevet	Natur						
S21	Avskrevet	Natur						
S22	Kokegrop	Kokegrop	Oval	14	246	151	20 liter	KP1
S23	Avskrevet	Natur						
S24	Kokegrop	Kokegrop	Oval	5	63	48	0,5 liter	KP6
25	Avskrevet	Natur						
26	Avskrevet	Natur						

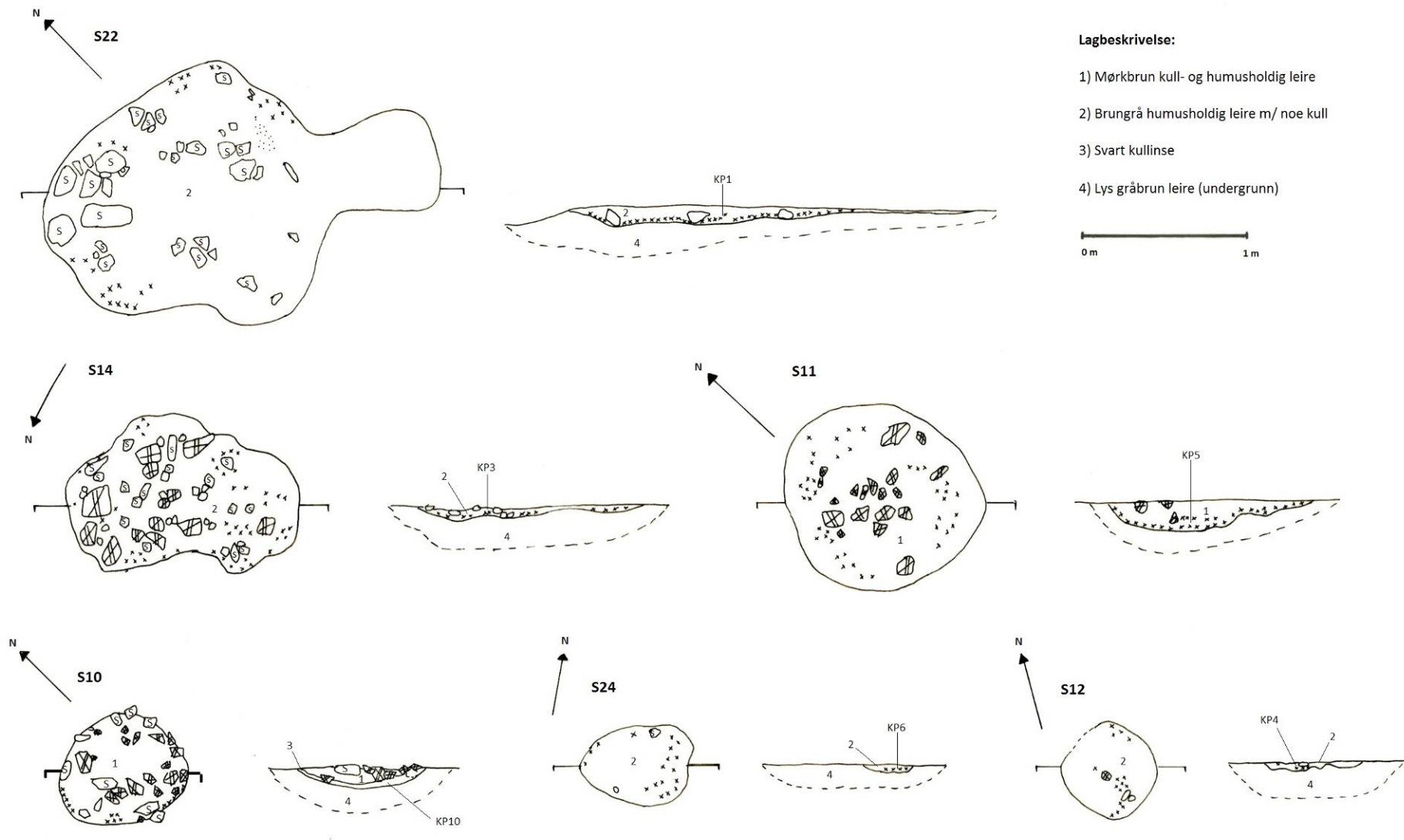
8.2. FUNN

C-nr.	Funn-nr.	S-nr.	Gjenstand	St. mål cm	Gram	Materiale	Kommentar
C57737/1	F01	A9	Keramikkskår 2 stk	3,3 x 2,5	13,1	Keramikk	Funnet under registrering jf. Csisar 2007
C57737/2	F02	A15	Keramikkskår 5 stk	4,7 x 3,5	55,8	Keramikk	Funnet under registrering jf. Csisar 2007
C57737/3	F03	A30	Keramikkskår 2 stk	2,5 x 2	6,5	Keramikk	Funnet under registrering jf. Csisar 2007
C57737/4	F05	A37	Keramikkskår 2 stk	2,3 x 1,3	9,0	Keramikk	Funnet under registrering jf. Csisar 2007

8.3. PRØVER

C-nr.	KP-nr.	S-nr.	Kontekst	Treslag	Gram	NTNU Lab. nr.	C14 dat. Ukal. BP	C14 dat. Kal.	Kommentar
C57737/5	1	22	Kokegrop	Bjørk, eik	0,1				12-17 cm, lag 1
C57737/6	2	10	Kokegrop	Bjørk	2,2				8-12 cm, lag 2
C57737/7	3	14	Kokegrop	Bjørk	0,7				0-10 cm, lag 1
C57737/8	4	12	Kokegrop	Bjørk	0,4				0-5 cm, lag 1
C57737/9	5	11	Kokegrop	Bjørk	3,1				7-16 cm, lag 1
C57737/10	6	24	Kokegrop	Bjørk	2,6				0-5 cm, lag 1

8.4. TEGNINGER

8.5. FOTOLISTE.

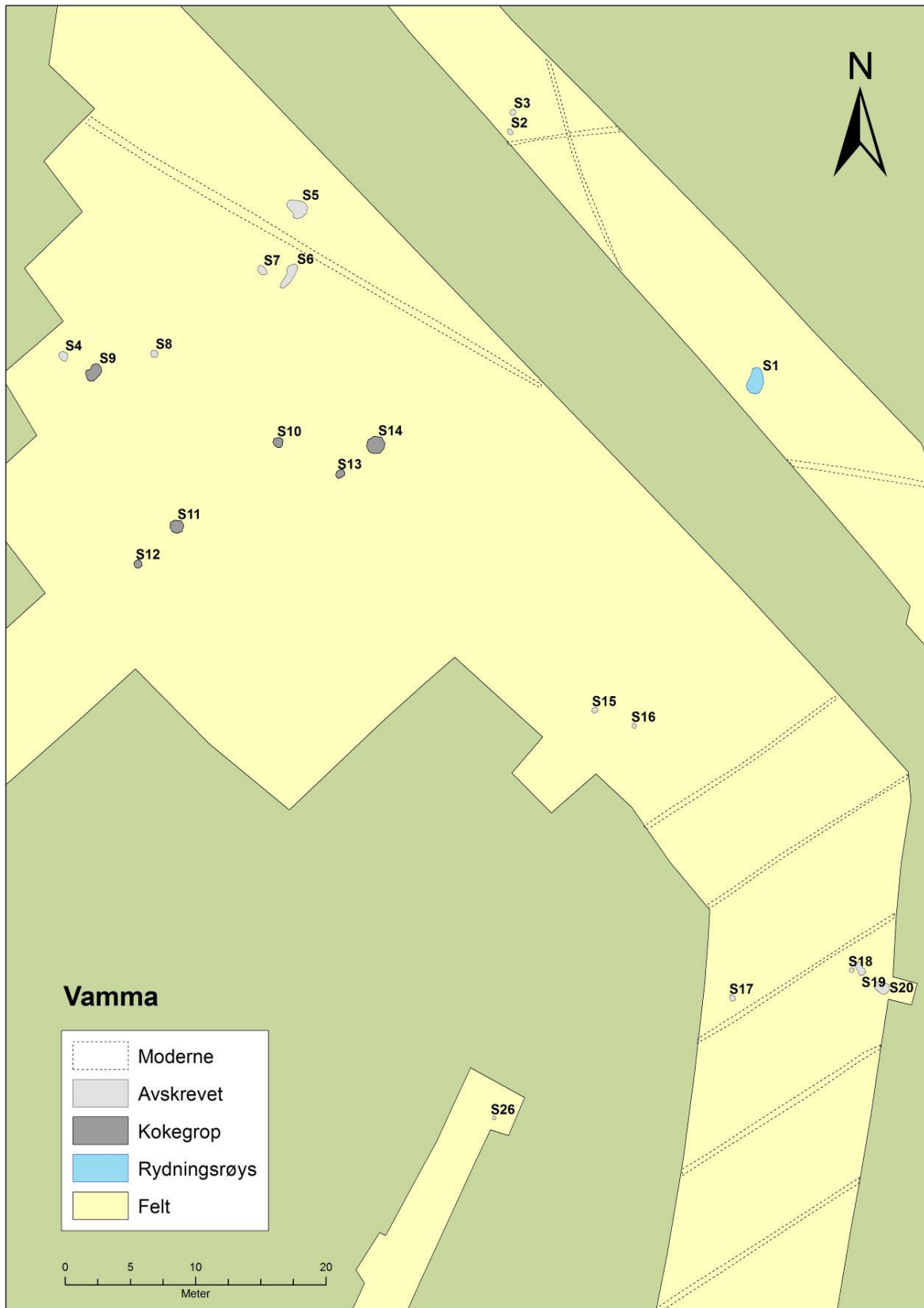
Bildnr.	Motiv/ beskrivelse	Mot	Fotograf	Dato
Cf34379_1	Feltet øst for veien	VNV	Tom Baeverfeldt	07.09.2010
Cf34379_2	Feltet før utgravning	N	Tom Baeverfeldt	07.09.2010
Cf34379_3	Arbeidsbilde flateavdekking	NNV	Tom Baeverfeldt	07.09.2010
Cf34379_4	Arbeidsbilde flateavdekking, øst for Engerveien	NNV	Tom Baeverfeldt	07.09.2010
Cf34379_5	Arbeidsbilde, del av feltet etter avdekking	VNV	Tom Baeverfeldt	07.09.2010
Cf34379_6	Oversiktsbilde over rensed felt	NV	Tom Baeverfeldt	15.09.2010
Cf34379_7	Feltet etter rensing	S	Anna McLoughlin	15.09.2010
Cf34379_8	Feltet på Vamma før utgravningen startet	NV	Anna McLoughlin	15.09.2010
Cf34379_9	Feltet på Vamma før utgravningen startet	N	Anna McLoughlin	15.09.2010
Cf34379_10	S22 kokegrop plan	NNØ	Tom Baeverfeldt	29.09.2010
Cf34379_11	S22 kokegrop profil	NNØ	Tom Baeverfeldt	29.09.2010
Cf34379_12	S22 kokegrop profil 1:3 N-del	NNØ	Tom Baeverfeldt	29.09.2010
Cf34379_13	S14 kokegrop plan (skygge)	S	Tom Baeverfeldt	29.09.2010
Cf34379_14	S10 kokegrop plan	NØ	Annette Solberg	29.09.2010
Cf34379_15	S10 kokegrop plan	Ø	Annette Solberg	29.09.2010
Cf34379_16	S14 kokegrop profil	S	Tom Baeverfeldt	29.09.2010
Cf34379_17	S11 kokegrop plan (skygge)	S	Guro Koksvik Lund	29.09.2010
Cf34379_18	S10 kokegrop profil	NØ	Annette Solberg	29.09.2010
Cf34379_19	S12 bunn av kokegrop plan	NØ	Tom Baeverfeldt	29.09.2010
Cf34379_20	S12 bunn av kokegrop profil	NØ	Tom Baeverfeldt	29.09.2010
Cf34379_21	S12 bunn av kokegrop profil	NØ	Tom Baeverfeldt	29.09.2010
Cf34379_22	S11 kokegrop profil	NØ	Guro Koksvik Lund	29.09.2010
Cf34379_23	S9 bunn av kokegrop plan	NØ	Guro Koksvik Lund	29.09.2010
Cf34379_24	S1 røys etter rensing	V	Tom Baeverfeldt	29.09.2010
Cf34379_25	S26 kullfleck plan AVSKREVET	NØ	Tom Baeverfeldt	29.09.2010
Cf34379_26	S24 bunn av kokegrop plan	NØ	Guro Koksvik Lund	29.09.2010
Cf34379_27	S24 bunn av kokegrop profil	NØ	Tom Baeverfeldt	29.09.2010

8.6. ANALYSER**8.6.1 ENKEL VEDARTSBESTEMMELSE**

S-nr.	Strukturtype	KP-nr.	Vekt (g)	Betula (bjørk)	Qercus (eik)
10	Kokegrop	2	2,2	14	1
11	Kokegrop	5	3,1	22	
12	Kokegrop	4	0,4	10	
14	Kokegrop	3	0,7	12	
22	Kokegrop	1	0,1	25	
24	Kokegrop	6	2,6	14	

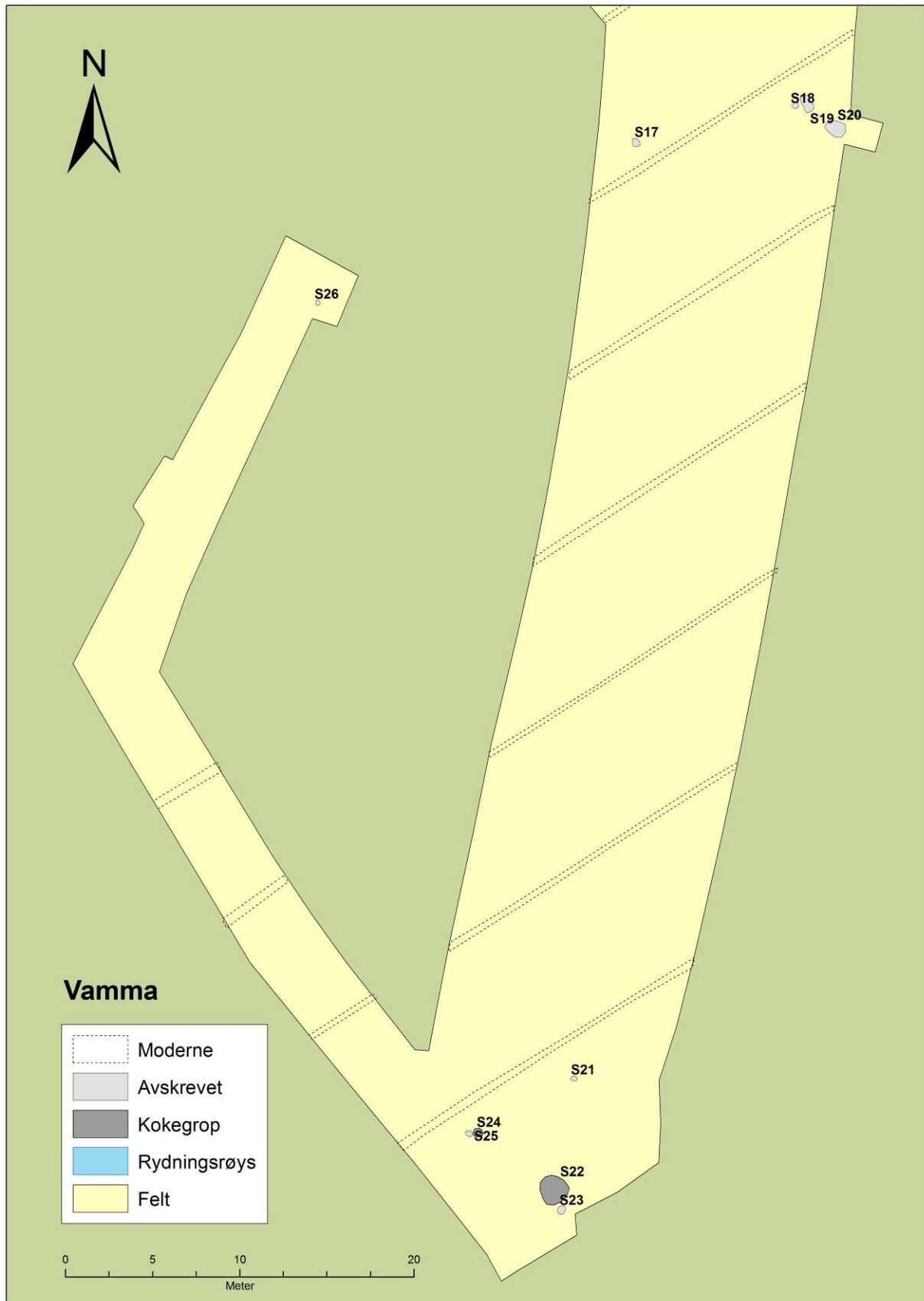
8.6.2 DATERING

Se separat ark i slutningen av dokumentet og kapitel 5.5.3, tabell 3

8.7. KART

Figur 9: Oversikt over største konsentrasjon med kokegrop *S* for Engerveien.

Gis applikasjon: Magne Samdal

Figur 10: Oversikt over kokegrop og avskrevete strukturer langs Engerveien mot hovedbygningen.
Gis applikasjon: Magne Samdal

8.8. ARKIVERT ORIGINALDOKUMENTASJON

Da undersøkelsen ble gjennomført i sammenheng med undersøkelsene i forbindelse med ny E18 gjennom Eidsberg kommune, traseen Melleby-Momarken er originaldokumentene arkivert under dette prosjekt (08/21194)..

LABORATORIET FOR RADIOLOGISK DATERING

Adr.: NTNU – Gløshaugen, Sem Sælandsv. 5, 7491 Trondheim
Telefon 73593310 Telefax 73593383

DATERINGSRAPPORT

Oppdragsgiver: Lønaas, Ole Christian
KHM/Formminneseksjonen/UiO
Postboks 6762 St. Olavs plass, 0130 Oslo

DF-4479

Lab. ref.	Oppdragsgivers ref.	Materiale	Datert del	¹⁴ C alder før nåtid	Kalibrert alder	δ ¹³ C ‰
TRa-2720	C57737/5, Enger søndre Askim, Østfold	Trekull Bjørk		2265 ± 30	BC385-255	-25.0
TRa-2721	C57737/6, Enger søndre Askim, Østfold	Trekull Bjørk		2205 ± 30	BC360-195	-25.8
TRa-2722	C57737/7, Enger søndre Askim, Østfold	Trekull Bjørk		2195 ± 30	BC355-190	-25.7
TRa-2723	C57737/8, Enger søndre Askim, Østfold	Trekull Bjørk		2210 ± 30	BC360-195	-25.4
TRa-2724	C57737/9, Enger søndre Askim, Østfold	Trekull Bjørk		2225 ± 30	BC365-200	-24.3
TRa-2725	C57737/10, Enger søndre Askim, Østfold	Trekull Bjørk		2210 ± 30	BC360-195	-24.1

Dato: 22 JUN 2011

Laboratoriet for Radiologisk Datering

Helene Svarva
Helene Svarva

Einar Værnes
Einar Værnes